

ROSA LÖFTEN

2008

Rosa löften börjar med att en person lunkar över scenen, för att stanna till i ett hörn. Ur högtalarna strömmar låten *Ingenting Mer* av Lasse Stefanz. Iklädd rosa kläder, omgiven av rosa ljus, med smink som går i rosa toner, har hen blicken riktad mot publiken och avnjuter en mazarin och en kopp kaffe. Det tycks inte råda någon brådska. När fikastunden är avklarad, lägger hen en sista hand på sin makeup; ett rosa läppstift precis under den mustaschbeklädda överläppen. Tillsammans bildar dessa två händelser en slags rituell inledning till vad som komma skall.

Rosa löften är ett helaftonssolo, ett femtio minuter långt verk med en dansare som helt och hållet tillägnats dansbandsmusik, samt bugg och foxtrot som social danskontext. I Rosa löften möter vi en sedan tidigare bekant karaktär, som genom dansaren Marianne Kjærund introducerats för oss i verket *Bättre folk*. Denna androgyna hybrid har nu placerats i en rosa värld av löften om kärlek, förvandling och egna rum för överskridanden.

Verket, som koreografiskt är baserat på grundstegen i bugg och foxtrot, tar sig an en danstradition som är starkt laddad med parsymbolik, men presenterar allt i singular. Vi följer karaktären när hen ensam, ivrig, extatisk och salig färdas genom dansbandsmusikens fysiska och känslomässiga kontaktyta, och denna kontexts alla obligatoriska ingredienser. Hens rörelser följer konsekvent den basala fyrafjärdedelstakten och korresponderar tydligt med låtarnas texter, mellan prövande tystnad och hämningslös eufori. Stundtals blir dansen förförisk och höfterna talar om ett sexuellt begär, men oftast tycks det snarare handla om en lustfylld passion till musiken själv. Trots de skiftande sinnesstämningarna är allvaret och avsaknaden av ironi konstant.

Halvvägs genom verket tar vår rosa karaktär en kaffepaus, och söker sig återigen till hörnet där hen började. Hen dricker sitt kaffe, återupprepar den rituella sminkakten, och kastar sig tillbaka ut på dansgolvet för att ta ut svängarna. Efter ytterligare tio minuter av en till synes oupphörlig lust till dansbandsmusiken gör verket en koreografisk tvärvändning när karaktären stannar upp i en karaokescen. Riktad mot publiken greppar hen en mikrofon och med hjälp av en fuskklapp sjunger hen med vacklande röst Mona G:s låt *Du ska inte räkna tårarna*.

EN DISSONANT LEK

Genus är den upprepade stiliseringen av kroppen, ett antal återkommande handlingar inom en ytterst rigid regulativ struktur som med tiden stelnar och kommer te sig som en substans, en naturlig form av varande.

– Judith Budler

I *Bättre folk* introducerade Malin Hellkvist Sellén oss för omöjliga kroppar, androgyna karaktärer som utmanade dansvärldens värdesystem gällande kön och skönhet. I recensionerna lades stort fokus på den karaktär som Marianne Kjærund iscensatte, och denna karaktär valde Malin Hellkvist Sellén att bygga vidare på i sitt nästföljande verk *Rosa löften*. När discomusiken byttes ut mot dansband har en rad förändringar skett hos karaktären. Det tuffa uttrycket har fått ge vika för en mjukare framtoning, hen har en blusliknande tröja, finbyxor och glitterstylat hår, allt inbäddat i rosa nyanser. Två tydliga markörer accentuerar karaktärens flytande mellan kategorierna: mustaschen och läppstiftet.

Där karaktärerna i Bättre folk flöt fram och tillbaka mellan könspositioner, utan några egentliga specifikt maskulint eller feminint laddade symboler, är angreppssättet i Rosa löften det motsatta. Här har Malin Hellkvist Sellén istället valt att lyfta in attribut och akter som är laddade med maskulin respektive feminin symbolik, och som ibland till och med anklagas för att vara könsstereotypa. Men istället för att särskilja dem, som så ofta annars sker i samhället, förs de här samman hos en och samma karaktär. Koreografin fokuserar på denna dissonans genom att konstruera två tydligt markerade pauser då en mustaschbeklädd överläpp kombineras med rosamålade läppar som bättras på. Därigenom bjuds vi in till en performativ lek, där möjligheter för betraktarens tolkningar både öppnas och stängs. När vår rosa karaktär inledningsvis bekantar sig med sin publik, öppnas en möjlighet för oss att via mustaschen kategorisera hen som en man, antingen medvetet eller omedvetet. Men när karaktären strax därefter metodiskt målar på ett extra lager med läppstift ifrågasätts denna tolkning och en vägran att kategorisera identitetspositioner presenteras.

EXTATISK ENSAMHET

The radicalizing possibilities of the transformation of intimacy are very real.

– Anthony Giddens

En liknande performativ förskjutning kan vi se i valet att låta en ensam karaktär framträda i ett verk som är baserat på pardans. I recensionerna av verket återkom detta som ett tema. Samtliga recensenter riktade fokus på denna pardans utan par, och framhöll att karaktären i sin ensamhet ägnade sig åt att kärlekslängtande söka efter en partner. Att karaktären var ensam kopplades alltså samman med en förståelse av ensamhet som hen önskade slut på.

Enligt den brittiska sociologen Anthony Giddens går vårt samtida romantiska ideal att härleda tillbaka till slutet av 1700- talet, då det växte fram inom borgarklassen. Under 1800- talet exporterades det till alla klasser inom större delen av västvärlden. Den romantiska kärleken bygger på tvåsamhet och monogami, vilket är konstruerat utifrån mannen och kvinnan som varandras motsatser. Dessa dras till varandra för att bilda en enhet – det heterosexuella paret. Med andra ord handlar heteronormativitet inte bara om heterosexualitet som obligatorium, det bör också vara rätt sorts heterosexualitet. Detta kontrolleras av en rad olika föreställningar om särskiljande och hierarkiseringar, inte bara rörande utan även ålder, etnicitet, religion och funktionalitet. Och en av de mest fundamentala ingredienserna i en korrekt heterosexualitet är tvåsamhet. Att vara ensam ses sällan som ett val, och att välja att vara med mer än en person ses som en illegitim form av intimitet. Detta märks till exempel i äktenskapsbalken. Trots att radikala förändringar har skett i den under de senaste hundra åren, har den monogama tvåsamheten förblivit orubbad. En rad motioner om att öppna upp även detta område har konsekvent röstats ned, med en förhållandevis enad föreställning om att exklusiva tvåsamma kärleksrelationer är nödvändiga för ett stabilt samhälle.

Utifrån Rosa löften blir det intressant att fråga sig varför en euforisk, kärleksuppfylld dansbandskaraktär begripliggörs som ensam, vilket i sin tur uppfattas som sorgligt. Med Butlers performativitetsbegrepp kan vi förstå Malin Hellkvist Selléns koreografiska val som ett synliggörande och utmanande av just denna tvåsamhetsnorm. Utifrån detta perspektiv kan vi frångå föreställningen om att karaktären är uppfylld av ensamhet och längtan efter någon att dela sin kärlek med i en parkonstellation. Istället kan vi välja att förstå verkets presentation i singular som en fråga om varför hen egentligen skulle vara mindre ensam eller olycklig om hen dansat i en duett.

ROSA LÖFTEN OM EN VIDARE HORISONT

Frågan blir alltså: är det mer subversivt att som biologisk kvinna klä sig i stålhättor, gubbyxor och slips än i högklackat, minikjol och boa? Finns det alls något subversivt i könsöverskridande praktiker? Och vad har färgen rosa med saken att göra?

– Fanny Ambjörnsson

Varför är löftena som Malin Hellkvist Sellén vill ge oss egentligen rosa? I artikeln ”En rosa revolution i vardagen. Om femininitet, queera strategier och motstånd” ger socialantropologen Fanny Ambjörnsson en utförlig introduktion till färgen rosa och dess symbolik i vår samtid. Hon konstaterar att färgen minst säga är starkt laddad. Som den enda färg som är entydigt könskodad är den lika populär som den anses vara problematisk bland föräldrar till flickor. Redan under Förintelsen kopplades den negativt samman med homosexualitet och användes som färg på de trianglar som ickeheterosexuella manliga fångar fick bära. I vår samtid anses det vara antingen fasansfullt eller progressivt att klä en pojke i rosa, beroende på vem som tillfrågas. Samtidigt är rosa den färg som flitigast används inom feministiska och queer banderoller, flyers, och pamfletter. Att rosa mer än någon annan färg väcker reaktioner, och ibland resulterar i sanktioner kopplade till kön och sexualitet, råder det med andra ord ingen tvekan om.

EN ILLUSORISK LOGIK

Detta genusbegrepp utgår inte bara från antagandet om en orsaksrelation mellan kön, genus och begär, utan låter också förstå att begäret speglar eller uttrycker genuset och att genuset speglar eller uttrycker könet.

– Judith Butler

Färgen rosa aktualiserar automatiskt en koppling till femininet, men de maskulina dragen hos karaktären förvirrar oss. Samtidigt utgör denna karaktär den feminint kodade handlingen att sminka sig, vilket ytterligare förvirrar. Men vari ligger förvirringen?

Den heterosexuella matrisen är ett av Butlers välkända begrepp, där hon hävdar att våra kroppar, för att bli begripliga, måste överensstämma med vårt uppträdande och vårt begär. Denna ordning bygger på en logik om en naturlig koppling mellan kvinnokropp, femininitet och begär till en man, respektive manskropp, maskulinitet och begär till en kvinna. En maskulin man som är heterosexuell håller sig inom den heterosexuella matrisens ordning och passerar därför förhållandevis enkelt genom sociala kontexter, medan en maskulin man som är homosexuell, eller en feminin man som är heterosexuell, skapar dissonans, vilket väcker reaktioner.

Det är denna logik som verket kan sägas citera och samtidigt överskrida när färgen rosa bäddas in i varje liten detalj. Det blir, som Butler skriver, frågan om att vända upp och ned på det färgen rosa väcker till liv, men den logiska formeln tycks inte längre fungera, kopplingarna leder inte till samma överensstämmelse som vi är vana vid. Det handlar om en dubbel taktik av upprepning respektive förskjutning, som leder till ett tydligt ifrågasättande. På så vis öppnar det upp för möjligheter till andra positioner och identiteter än de redan vedertagna.

ÖVERDRIVEN SVÄNGOM

The category woman is always produced through processes which include class and classifying produces very real effects which are lived on a daily basis.

– Beverly Skeggs

Rosa löften är inte bara en titel. Som redan nämnts är färgen konsekvent genomgående i verket – i kostym, rekvisita, smink och scenografi. När en färg som bär på så mycket laddning presenteras på ett sätt som är så genomgående, blir intrycket överväldigande. Verket är så att säga väldigt rosa. Färgen rosa blir på så vis ett slags representation av något på gränsen till måttlöst, och gör oss samtidigt uppmärksamma på vår rädsla för det så kallade överdrivna.

Det feminina särskiljs inte bara från det maskulina i vårt samhälle, utan underordnas konsekvent detsamma i fråga om status och makt. I sin artikel diskuterar Ambjörnsson också hur rosa kommit att kopplas samman med normer rörande ålder, mognad, klass och god smak. Precis som sociologen Beverly Skaggs synliggör hur engelska arbetarklasskvinnors val av kläder, färger och smink kodas som vulgära och därigenom just som arbetarklass, visar Ambjörnsson med utgångspunkt i sina informanter hur rosa är den färg som kanske lättast uppfattas som ”för mycket” och därigenom som ett tecken på smaklöshet. Den goda smaken är på så vis kopplad till idéer om måttfullhet, kontroll, seriositet och makt. Färgen rosa kan därför användas för att utmana och ifrågasätta föreställningar om femininet och klass, menar Ambjörnsson.

I Rosa löften accentueras detta ifrågasättande. Om färgen rosa utgör verkets ena ben, utgör dansbandsmusik det andra. Denna musik och tillhörande danstradition är något som många har en relation till, och precis som färgen rosa kopplas den samman med smaklöshet. Dansbandskulturen förstås som oreflekterad och banal, tilldelas låg status och får ofta representera arbetarklasskultur. När Malin Hellkvist Sellén således väljer två fenomen som vanligtvis förstås som smaklösa, och presenterar dem i ett verk som uttrycker en genuin kärleksförklaring, uppvärderar hon inte bara dessa fenomen. Hon synliggör samtidigt kulturella kopplingar mellan femininet, klass och låg status, samt omförhandlar dessa föreställningar. Genom det överdrivna skapas ett utrymme för vad som är rimligt och respektabelt ser annorlunda ut. Vår rosa dansbandskaraktär tar bokstavligen ut svängarna, och signalerar att det är möjligt att gå hela vägen.

VEM ÄR EGENTLIGEN HETERONORMATIV?

Queer, i vilket fall som helst, betecknar inte en grupp av redan utpekade patologier eller perversioner, utan beskriver snarare det möjligas horisont vars precisa omfattning och heterogena omfång inte på förhand kan bestämmas.

– David M Halperin

Att Rosa löften skapades utifrån en sann uppskattning av dansbandsmusik, snarare än en ironiserande ansats, undgick nog inte publiken. Även kritikerna var eniga i att verket präglades av en uppriktig kärleksförklaring till dansbandstraditionen. Samtidigt lyftes det fram att Rosa löften riktade kritik mot denna kultur som en arena för heterosexuella normer. Men är detta den enda möjliga tolkningen av varför en queerfeministiskt koreograf väljer att dedikera en helafton till en tradition som är byggd på den heterosexuella tvåkönsmodellen?

Teatervetaren Tiina Rosenberg har konstruerat begreppet heterokulturell dominans, för att förklara hur vissa tolkningar ges, eller kanske snarare ger sig själva, företräde framför andra. Begreppet förklarar hur en tolkningstradition – den heterocentriska – garanterar sin dominans genom att låtas vara allmängiltig, medan allt som är det minsta annorlunda positioneras som alternativt. Men, invänder Rosenberg, den heterokulturella dominansen är långt ifrån vattentät. Precis som alla andra kulturella uttryck läcker den, och det som inte kan eller vägrar inordnas i ett normativt system sipprar ut. Detta queer lockade inte bara stör den normativa ordningen, det skapar också möjligheter för parallella och konkurrerande tolkningar, för så kallade queera läsningar. Det kan liknas vid när kvinnor plötsligt synliggjordes som aktörer vid historieskrivningen, efter att under århundraden inte existerat. Det är alltså inte fråga om att tolka in saker som inte finns där, snarare handlar det om att betrakta ett välkänt underlag utifrån nya, synliggörande perspektiv. Som Rosenberg skriver får detta ”texter, bilder, filmer, teaterföreställningar eller musikstycken verka som fullkomligt nya, samtidigt som det är svårt att undvika känslan av att det queera alltid funnits där”.

Om vi väljer att förstå Rosa löften och Malin Hellkvist Selléns uppriktiga kärleksförklaring till dansbandsmusiken utifrån detta angreppssätt, kan vi också hitta en annan, parallell historia än den att verket framför kritik mot heteronormsproduktion. Den tydliga korrespondensen mellan rörelser och låttexter – något som betonas när karaktären sjunger med i mikrofonen – väcker tankar om vad dessa texter egentligen uttrycker, i synnerhet när en androgyn karaktär utför dessa saker. Det är trots allt få texter som innehåller specifikationer om män eller kvinnor, men ändå tycker vi oss höra och se ett heterosexuellt narrativ, och tar för givet att verket är tillägnat en kritik av detta. Men när Malin Hellkvist Sellén skapar en dissonans mellan å ena sidan dessa förutfattade föreställningar och å andra sidan en ensamdansande, euforisk androgyn som inte bryr sig det minsta om heterosexuella genus- eller tvåsamhetsnormer, skapar hon förskjutningar. Dessa öppnar för samexisterande parallella narrativ och riktar samtidigt den kritiska blicken mot oss som betraktar. Det är inte nödvändigtvis dansbandsmusiken eller färgen rosa som bär på den heteronormativa föreställningarna, det är vi själva.

REFERENSER

Butler, Judith,

2004. “Performative acts and gender constitution: an essay in phenomenology and feminist theory”, s. 154-166 i Bil, Henry (red) *The Performance Studies Reader*.

New York: Routledge

2005. *Könet Brinner! Texter i urval av Tiina Rosenberg*. Stockholm: Natur och Kultur

2007. *Genustrubbel. Feminism och identitetens subversion*. Göteborg: Daidalos

Giddens, Anthony,

1995. *Intimitetens omvandling: Sexualitet, kärlek och erotik i det moderna samhället*.

Nora: Nya Doxa AB

Ambjörnsson, Fanny,

2009. “En rosa revolution i vardagen. Om femininitet, queera strategier och motstånd”. I

Lilja och Vinthagen (red) *Motståndsstudier. Att förstå motstånd och maktens sociala förändring*. Lund: LiberFörlag

Skeggs, Beverly,

2002. *Formation of Class and Gender. Becoming Respectable*. London: SAGE Publications

Halperin, David M,

1995. *Saint Foucault; Towards a Gay Hagiography*.

Oxford & New York: Oxford University Press